

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ

Θεολογική οίκολογία

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τί κάνει εντύπωση

Όπως έχουμε αναφέρει και άλλοτε, ή προθυμία πολλών Έφημερίων να συμμετάσχουν στην έρευνα τής «Πνευματικής Γεωγραφίας» που προβάλλαμε μέσω των στηλών του περιοδικού και συνεχίζουμε και σε άλλους χώρους, εντυπωσιάζει. Είναι χαρακτηριστικό, ότι όσους παίρνουν μέρος στην έρευνα τους εντυπωσιάζουν ποικίλες και διαφορετικές πτυχές από τήν ζωή των Γερόντων. Είναι ή μυστική συγγένεια, ή ευαισθησία μας για όρισμένες διαστάσεις τής ζωής που μας φέρνει κοντά τους και που κάνει να μιλούν μέσα μας συγκεκριμένες έκδηλώσεις τους; Αυτό παίζει όπωσδήποτε σε ένα μεγάλο βαθμό τò ρόλο του.

Είναι, όμως, δυνατό οι προσδοκίες μας από τή ζωή, τά όράματά μας, οι προσμονές μας να βρίσκουν απάντηση στή συμπεριφορά και στόν τρόπο τής ζωής τους και έτσι αυτά να θίγουν έντονώτερα ή άπαλώτερα τις χορδές τής ύπαρξής μας. Γι' αυτό ό καθένας μας εντυπωσιάζεται και διαφορετικά.

Σε πολλούς κάνει εντύπωση ό τρόπος που ό Γέροντας άκροάται και διαλέγεται μαζί τους. Άλλοι πάλι προσέχουν τήν «περιέργεια» με τήν όποία οι Γέροντες πλησιάζουν τά μυστήρια του κόσμου και τόν τρόπο με τόν όποιο συλλέγουν τις πληροφορίες τους. Για όρισμένους έχουν ξεχωριστή σημασία οι συμβουλευτικές στάσεις που τηρούν στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Για άλλους έχει προτεραιότητα τò παράδειγμα του Γέροντα που διανοίγει νέους δρόμους και νέους όρίζοντες. Για μερικούς είναι σπουδαίος ό τρόπος με τόν όποιο οι Γέροντες αντιμετώπιζουν προβλήματα τής σύγχρονης κοινωνίας μας που ταλανίζουν τόν σημερινό κόσμο.

Σε έναν κόσμο που άπασχολείται όλογόν και περισσότερο με τò οίκολογικό περιβάλλον του ανθρώπου και τις συνέπειες που μπορεί να έχει μια άλόγιστη χρήση τής φύσεως και των αποθεμάτων της, εντυπωσιάζει ή στάση πολλών Γερόντων έναντι των προβλη-

μάτων που δημιουργούνται στήν εποχή μας και ή συμβουλευτική τους που άσκεται σε συγκεκριμένα πλαίσια ζωής.

Γέροντες και οίκολογικό περιβάλλον

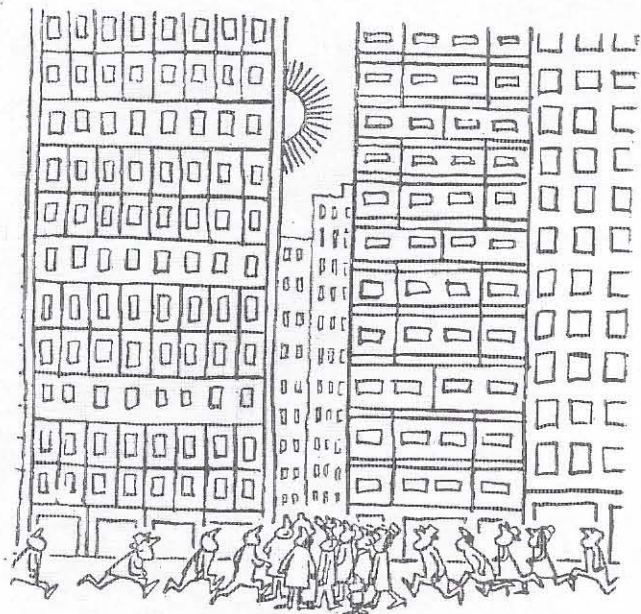
Περισσότερα για μια συμβουλευτική των Γερόντων σε συγκεκριμένα πλαίσια ζωής όπως τò οίκολογικό περιβάλλον, βλ. στή μελέτη μου «Είσαγωγή στήν όρθόδοξη συμβουλευτική ποιμαντική», Αθήνα 1985, σ. 77-81 όπου και βιβλιογραφία. Τις προϋποθέσεις γι' αυτό του είδους τήν συμβουλευτική στάση των Γερόντων εξετάζει με πολύ ώραίο τρόπο ό φοιτητής μας Γιάννης Σπυράλατος —κάνει τώρα μεταπτυχιακές σπουδές στή Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης— στήν χειρόγραφη φροντιστηριακή εργασία του στο μάθημα τής Ποιμαντικής Ψυχολογίας για τις «Συμβουλευτικές στάσεις στήν “Κλίμακα του άγιου Ιωάννου του Σιναΐτου”» (Αθήνα 1984, σ. 58-63).

Τις έντοπίζει στήν κατάκτηση τής «άπαθείας» («έγκάρδιος ούρανός του νόος») με τήν όποία ό άνθρωπος άποκαθίσταται ό ίδιος στήν προπρωτική ειρηνική σχέση του με τήν ύπόλοιπη κτίση. Τονίζει τήν συμβολή τής άσκητικής έμπειρίας των νηπτικών κατέρων για να μπορέσει ή οίκολογία να βρει τò σωστό προσανατολισμό της και με δημιουργικό διάλογο να όδηγηθεί σε μια θεολογική οίκολογία.

Είναι άλήθεια, ότι είναι έντονη ή άνησυχία όρισμένων γερόντων για τήν ρύπανση του περιβάλλοντος μέσα στο όποιο ζούν οι σημερινοί άνθρωποι. Χωρίς να κηρύττουν μια «έπιστροφή στή φύση» τύπου Ρουσσώ, συνιστούν μιά «έξοδο προς τή φύση», «για να βρεθούν οι άνθρωποι πάλι στο φυσικό τους περιβάλλον, εκεί άπ' όπου ξεκίνησαν», λένε χαμογελώντας, «στόν Παράδεισο, που ήταν ένας κήπος». Χωρίς ν' άρνούνται τή χρήση τής τεχνολογίας μάχονται για μια ποιότητα ζωής που ν' άγκαλιάζει όλον τόν άνθρωπο.

Στενοχωρούνται μάλιστα έντονα όταν αυτή ή «έξοδος» διακυβεύεται και από τόσες πυρκαγιές που καταστρέφουν τεράστιες δασικές εκτάσεις και θαμνώδεις

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής στις πόλεις δεν έννοει την ανάπτυξη της πνευματικής ζωής. Σε αναζήτηση, λοιπόν, μιας θέσεως κάτω από τον ήλιο και του «έλλου Ήλιου», Σκίτσο του Κώστα Μητρόπουλου.

περιοχές. Αυτούνται δαθύτατα γιατί διαδλέπουν στο έργο της καταστροφής ψυχικές διαταραχές, που κι όταν ακόμη κινηται από κερδοσκοπία με οικοπεδοποιητικές προθέσεις ξεκινά από μία θεμελιακή α-φιλανθρωπία.

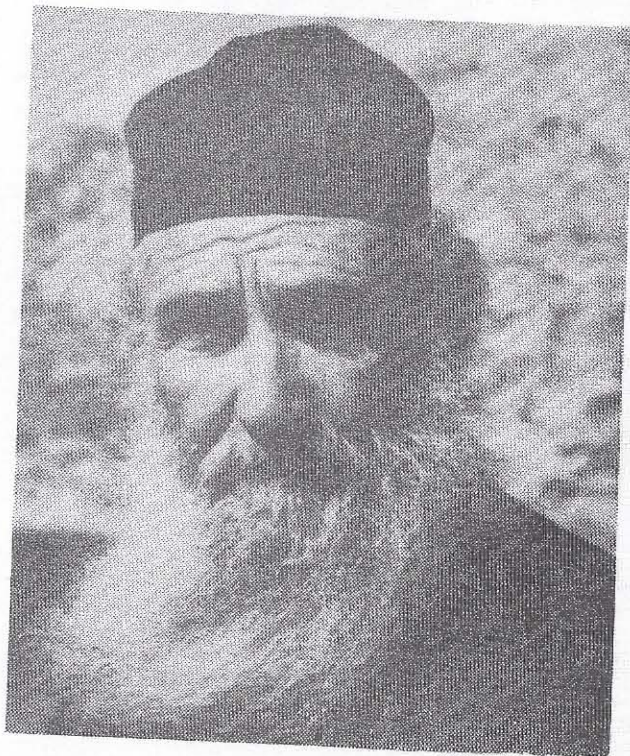
Όποιος καταστρέφει την Δημιουργία συνεργεί στην καταστροφή του ανθρώπου. Το πράσινο είναι δώρο Θεού που ή Χάρη Του δωρίζει στον άνθρωπο. Σεβασμός προς αυτό σκοπεύει στην υγεία και την όμορφιά. «Τό δάσος θά μπορούσε να είναι... τό πιό έντυπωσιακό σύμβολο της παρουσίας, της σιωπής και της εύλογίας της Έκκλησίας. Γιατί τό δάσος είναι σιωπή και εύλογία. Χωρίς αυτό, όλα γίνονται στείρα»*.

Και ή Έκκλησία θά 'πρεπε ν' αναλάβει όλόκληρη έκστρατεία και σταυροφορία. Χρειάζεται ενεργός δράση της Έκκλησίας. Ο Νόμος μόνος του, όπως διαπιστώνουμε, δεν έπαρκει για την καταστολή του μεγάλου αυτού έγκλήματος και την πρόληψή του. Άλλ' ούτε μόνο με εκκλησιαστικές αποφάσεις και έγκυκλίους μπορεί να γίνει δουλειά. Έδώ πάλι πρωτεύουσα θέση κατέχει τό παράδειγμα και ή μίμηση.

Παραδείγματα πρό μίμηση

Σε μιá τέτοια ύποδειγματική παιδαγωγική πρωτοβουλία αναφέρεται και τό άρθρο, που θά δημοσιευθεί στο προσεχές τεύχος, του κ. Θ. Ψαριώτη, πτυχιούχου της Άνωτάτης Γεωπονικής Σχολής Άθηνών, ό όποιος επί χρόνια δίδαξε Γεωπονικά μαθήματα στην Έκκλησιαστική Έκπαίδευση και φρόντισε να διανοίξει στους μαθητές του όρίζοντες ώστε, πέραν των πρακτικών γνώσεων και δεξιοτήτων, να εισδύουν και να «μελετούν» στο Βιβλίο της Φύσεως που γράφτηκε από τον Δημιουργό...

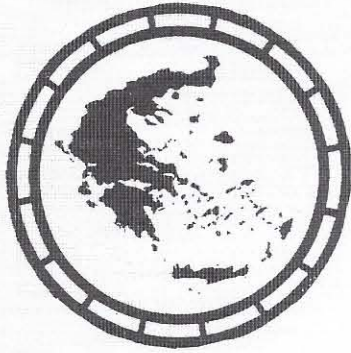
Συγκεκριμένα, μäs παρουσιάζει την εκλεκτή μορφή του Γέροντος π. Άμφιλόχιου Μακρή (1888 - 1970) και την αγάπη του για τά δένδρα, που συνέβαλλε στην πευκοφύτευση της Ιεράς νήσου Πάτιου. Έδώ, Γεωγραφία, Άνθρωπογεωγραφία και Πνευματική Γεωγραφία δένουν σ' ένα άρμονικό σύνολο.

Γέρον Άμφιλόχιος Μακρής (1888 - 1970).

* Τό απόσπασμα προέρχεται από την μελέτη του OLIVIER CLEMENT, Τό πνεύμα του Σολζενίτσιν, Άθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», χ.χ. (σε μετάφραση Έλένης Δαλαμπίρα), και την παράγραφο που φέρει τον τίτλο «Η Έκκλησία - δάσος», σ. 335. Από τις εφημερίδες πληροφορούμεθα ότι τό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Κηφισιάς σε συνεργασία με πολλά μουσεια έλληνικά και ξένα και άλλους παράγοντες μελετάει να παρουσιάσει μία έκθεση - υπερθέαμα άφιερωμένη στο «Δάσος».

ΤΑ ΠΕΥΚΑ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ

Μνήμη π. Ἀμφιλοχίου Μακρῆ

Τοῦ κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΨΑΡΙΩΤΗ
Γεωπόνου - Καθηγητοῦ

Ἐκπλήρωση ἐπιθυμίας

Γράφοντας τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ νιώθω μία ἱκανοποίηση, γιατί ἐκπληρώνονται δύο μου χρέη. Πραγματοποιεῖται μιά μου ὑποχρέωση, πρὸς τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ Γέροντα Ἀμφιλοχίου Μακρῆ, μὲ τὸ νὰ ἀρθρογραφήσω σκιαγραφώντας τὴν «σταυροφορία» του γιὰ τὴν διάδοση τῶν πεύκων στὸ ξεροφυτικὸ νησί τὴν Πάτμο. Ἐκπληρώνεται μιά μου ἐπιθυμία, μὲ τὸ νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ ὄλους τοὺς παλαιούς μαθητές μου, ἱερωμένους σήμερα, πού εἶναι συνδρομητές αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ καὶ πού θὰ θυμηθοῦν παλιές μου προτροπές γιὰ ἐξορμήσεις διάδοσης τοῦ πρασίνου.

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τὸ γράφω αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ἀφ' ἑνὸς γιατί ἔρχεται ἡ περίοδος μεταφυτεύσεως τῶν δενδρολλίων ἀπὸ τὰ φυτώρια στὴν ὀριστικὴ τους θέση, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶναι περίοδος συναγεριστοῦ ὄλων μας, γιὰ νὰ κινητοποιηθοῦμε γιὰ νὰ φυτεύσουμε δένδρα σὲ κάθε ἑλληνικὴ γυμνὴ γωνιά. Καὶ τὸ γράφω μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ὅλοι οἱ κληρικοί θὰ συμβάλλουν καὶ θὰ συντελέσουν, γιὰ νὰ πρασινίσουν ἀπὸ δένδρα γυμνές περιοχές τῆς χώρας μας. Μὲ κίνητρο τὴν προτροπή - προφητεία τοῦ ἱερομάρτυρα καὶ ἰσαπόστολου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ παραμείνουν πτωχοί, ἀλλὰ νὰ καταστοῦν πλουσιώτεροι, μὲ τὴν ἀγάπη πού θὰ ἔχουν πρὸς τὰ δένδρα, μιά καὶ τόσες ὠφέλειες ἀπὸ τὰ προϊόντα τους καὶ τὴν παρουσίαν τους μᾶς χαρίζουν¹.

Ἀξιομίμητα παραδείγματα

Τὸ σημερινὸ σημείωμα τὸ ἀπευθύνω, μὲ ὄλο μου τὸν σεβασμὸ, πρὸς κάθε ἕνα, πού ἐπάξια καὶ τιμητικὰ φέρει τὸ ρόσο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ βαθμὸ ἱερωσύνης, μιά καὶ γνωρίζω καὶ ἐπισκόπους φυτευτὲς δένδρων καὶ καλλιεργητὲς φυτῶν. Ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντες δὲν θὰ ἀναφέρω ὀνόματα, γιατί φοβάμαι πρὸς θὰ προσκρούσω σὲ ταπεινόφρονες βλάβεις τους. Θὰ ἀναφερθῶ, ὅμως ὀνομαστικῶς σὲ κοιμηθέντες, ὅπως εἶναι ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὁ Γέρον Φιλόθεος Ζερβάκος, ὁ Γέρον Γαβριὴλ Διογυσιάτης.

Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ ἀναγράψω τὰ ὀνόματα ἐπισκόπων, ἐν ἐνεργείᾳ, πού τοὺς εἶδα νὰ φυτεύουν δένδρα σὲ κατασκηνώσεις, ἢ ἡγούμενους ἢ ἱερομόναχους ἢ

μοναχοὺς Ἱ. Μονῶν πού φροντίζουν ὀλόκληρους κήπους, ὅπως παρακολοῦθῶ τίς περιποιήσεις τῶν ἀμπελιῶν ἀπὸ ἡγούμενο στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἢ τὰ θεριμολογία σὲ ἀγιορείτικο παραθαλάσσιο μοναστήρι, ἢ τοὺς λαχανόκηπους καὶ ἐλαιῶνες τόσων καὶ τόσων μοναστηριῶν. Ἡ ἀκόμα τοὺς ἀνθοστόλιστους περιγυροὺς ἐκκλησιῶν πού τοὺς ἐπιμελοῦνται, ὄχι κηπουροὶ μισθωμένοι, ἀλλὰ οἱ ἐφημέριοι ἀνασκουμπωμένοι.

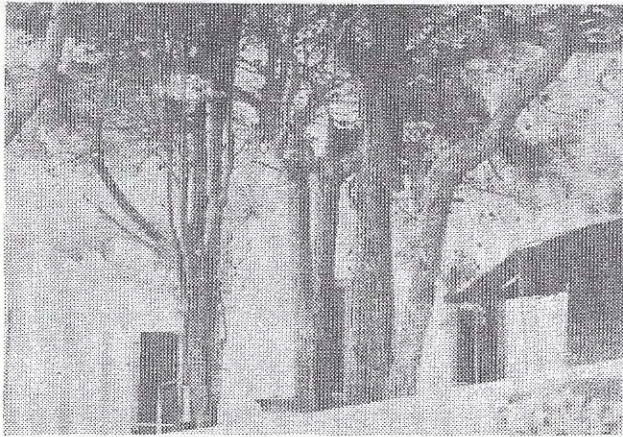
Γιὰ ὄλους, ὅσους τώρα ἀνώνυμα καὶ πολὺ διασπικὰ ἀνέφερα μὲ τί ἀσχολοῦνται, θὰ γράψω ἐπάνω καὶ ἀναλυτικὰ ἀργότερα, γιὰ νὰ ἐξαρθοῦν μερικὲς κρυμμένες χάρες καὶ χαρές πού χαρίζουν στὸν ἱερωμένο — καλλιεργητὴ τὰ «δημιουργήματα τῆς Τρίτης Ἡμέρας», ὅπως χάρισαν καὶ ἐνέπνευσαν καὶ βοήθησαν στὸ συγγραφικὸ τους ἢ καὶ κηρυκτικὸ τους ἔργο σὲ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως στὸν Μακάριο Αἰγύπτου, στὸν Μέγα Βασίλειο καὶ στὸν Γέροντα Ἀμφιλόχιο Μακρῆ.

Εὐεργετήματα ἀπὸ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὸ πράσινο

Ὅλοι, ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους, εὐτύχησαν νὰ «μιλήσουν» μὲ τὰ δένδρα, ἔτσι ὅπως λασπώνονται τὰ πόδια τους καὶ ἴδρωναν τὰ πρόσωπά τους, καταλάβαιναν πολὺ σωστά καὶ κατανοοῦσαν πολὺ πνευματικὰ τὴν φράση «... ἐδλάστησεν ἡ γῆ... καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ἦν καλὸν» (Γένεση α' 12)^{1α}. Αὐτὸ τὸ «καλὸν» τὸ κατενόησε καὶ τὸ γεύθηκε καὶ τὸ χάρηκε σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ ὁ Γέρον Ἀμφιλόχιος, πού πάσχιζε νὰ διαδώσει τὰ πεύκα στὸ ξερονήσι, τὴν Πάτμο. Δυστυχῶς δὲν τὸν πρόλαβα γιὰ νὰ τὸν πλησιάσω καὶ νὰ τοῦ ἐκμαιεύσω αὐτὲς του τίς «γεύσεις» καὶ «δωρεές» πού παρέχει ὁ Δημιουργὸς σ' ὅσους πασχίζουν νὰ γίνουν συνεργοὶ Του.

Στὸν τάφο του ἐπάνω, ὅταν πῆγα γιὰ νὰ προσκυνήσω, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴ ἀπάντηση τοῦ γεωπόνου - καθηγητῆ τῆς Πατριάρχου Σχολῆς, πού πῆρα, ὅταν ἐκπληκτος, ἔτσι ὅπως ἀνηφόριζα γιὰ τὴ Σχολή, παρατηροῦσα ὅτι σὲ ξεροφυτικὲς τοποθεσίες ὀρθώνονται καλοστεκούμενα πεύκα, σιέφτηκα τὴ φιλοσοφία τῆς μοναστικῆς του πολιτείας ἐμπλουτισμένη καὶ μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς ἐμπρακτικῆς ἀγάπης γιὰ τὰ δένδρα. Καὶ ἀπομακρυνόμενος φανταζόμουν πόση εὐτυχία θὰ δε-

«Αμφιλοχίες», τὰ πρῶτα πεῦκα πού φύτεψε ὁ Γέροντας στό Χριστό. Ἀπό τήν ἔκδοση τῆς Ἱ. Κοινοβιακῆς Μονῆς «Παναγία Ἐλεοῦσα», Ροττό - Κάλυμνος 1986, σ. 22, «Ὁ Γέροντάς μας».

χάταν προσευχόμενος κάτω ἀπό τήν «στέγη τοῦ πράσινου».

Καί νά πού ἔρχεται μετὰ ἀπό χρόνια νά μοῦ δώσει μιὰ κάποια ἀπάντηση ὁ σεβαστός μου μέχρι πρότινος συνάδελφος, τὸ ἀγαπητό του πνευματικό παιδί, ὁ πανοσιολογιώτατος π. Παῦλος Νικηταράς, μὲ ὅσα γράφει, γιὰ ὅ,τι ὁ Γέροντας ἔγραφε σὲ πνευματικό του παιδί σχετικά μὲ τήν εὐεργετική ἐπίδραση ἀπὸ τὰ πεῦκα σὲ ὧρες προσευχῆς: «Ἐχομε μιὰ μικρὴ ταράτσα πού ἔχει πάνω τὰ βράδια γίνεται ὁ ἐσπερινός καί τὸ ἀπόδειπνο, καί μαζὺ μὲ τὰς ἀδελφὰς συμπάλλον τὰ πεῦκα καί ἡ θάλασσα, ὁ δὲ γκιώνης μὲ τήν μελαγχολική του φωνὴ νομίζεις ὅτι λέγει τὸ «Κύριε ἐλέησον» καί ἔτσι τὰ πάντα ἐδῶ μιλάνε, καί δοξολογοῦν τὸν Πλάστη»².

Καί ἄλλοῦ διαβάζομε γιὰ τήν δημιουργική χαρὰ καί πνευματικὴ ἱκανοποίηση πού γευόταν ὁ Γέρον Ἀμφιλόχιος ἀπὸ τὰ πεῦκα, πού ὁ ἴδιος φρόντιζε γιὰ τὸ φύτεμά τους καί κοπίαζε γιὰ τὸ πότισμά τους στοὺς ἀνυδρὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ. «Ὅταν μεγάλωναν τὰ δένδρα ἡ χαρὰ του ἦταν νά βρῆσκειται στήν σκιά τους καί νά περνᾷ δλόκληρες ὧρες προσευχόμενος· αἰνοῦσε μαζί μὲ τὰ δένδρα τὸν Κύριον...».

Καί σ' αὐτὲς τίς γραμμὲς πού ἀκολουθοῦν, πληροφοροῦμαστε ποιὲς διαστάσεις καί σὲ ποιὲς ἐντάσεις δεχόταν ὁ Γέροντας Ἀμφιλόχιος τίς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ, μέσα ἀπὸ τὰ δένδρα πού φύτεψε στό κατάξερο νησί: «Ὅποιος φυτεύει ἕνα δένδρο φυτεύει ἐλπίδα, φυτεύει εἰρήνη, φυτεύει ἀγάπη καί ἔχει τίς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ». Γι' αὐτό, ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς ἐξομολογουμένους σὲ ἐνδειξη μετάνουας νά φυτεύσουν ἕνα δένδρο.

Καί κάτι ἀκόμα, πού ἐνισχύει ἐκείνη μου τὴν παραδοχή, ἔτσι ὅπως ἀπομακρυνόμουνα ἀπὸ τὸν τάφο του, καί ὑποφιαζόμουνα πλούσιες τίς παραχῆς πρὸς τὸν Γέροντα σὰν ἀντίδωρο τῶν θυσιῶν του γιὰ δένδροφυτεύσεις, εἶναι τὸ ποίημα τῆς Φοῖβης - Σταματίας Μαστρο-

γιαγγοπούλου πού τὸ συνέθεσε στήν Πάτμο (18.9.1971) καί τὸ ἀφιέρωσε στὸν π. Ἀμφιλόχιο μὲ τίτλο:

ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΑ Ο ΠΡΩΤΟΓΥΙΟΣ

Σὰν πᾶς νὰ προσκυνήσεις στὸ «Χριστό» διαβάτη,
καθὼς σιμώνεις στὸ κατάλευκο ἐκκλησάκι,
πρὶν κάνεις τὸ στανρό σου, σιάσου ἐδῶ λιγάκι.
Σὲ καιοδέχεται ἕνας πεῦκος λεβεντόκορμος.
Στὸν ἴσκιό του ἀπὸ κάτω ὁ πάτερ Ἀμφιλόχιος
τάχατες πόσα καλοκαίρια;
Πάντα ἀνοιχτόκαρδος δεχόταν τὰ παιδιά του
κι' ὄλους τοὺς κουρασμένους τῆς ζωῆς,
δσοὺς διφοῦσαν φῶς, ἀγάπη, ἀλήθεια.
Καί σκόρπιζε δροσιά, ἐνθάρρυνση κι' ἐλπίδα.

Τὰ πόσα πετύχανε, σὰν πνευματικός, ὁ Γέρον Ἀμφιλόχιος, πού ἔτρεχαν «στρατοκόποι» οἱ δοκιμαζόμενοι στὶς στράτες τίς δύσβατες, τὰ πληροφορεῖ μέσα σὲ λίγους στίχους καθαρὰ καί συγκεκριμένα ἡ ποιήτρια, πού στή συνέχεια μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τὴ «συνέχιση» τοῦ Γέροντα...

Τώρα τὸ σῆνωμα τοῦ ἀξέχαστου Πατέρα
βρίσκεται ἐκεῖ πιὸ κάτω στὸ λευκὸ κοιμητήρι,
μὰ ἡ ψυχὴ του ξάγρυπνη γύρω φτερουγίζει,
ἐδῶ, καί ἀπ' τὸν πεῦκο μὲ τὴν σκιερὴ ἀγκαλιά.
Εἶναι τοῦ Γέροντα «ὁ πρωιογιός», ἡ πρώτη φύτερα,
κι' ἀνισορεῖ καί μᾶς θυμίζει τὴ γλυκειά,
τὴν πατρική, τὴ ζωντανή του παρουσία
πού συγκλονίζει καί στηρίζει...
Διαβάτη καί προσκυνητὴ προχώρα τώρα στὸ «Χριστό»,
κι' εὐλαβικά στανροκοπήσου, προσευχήσου³.

Στὰ δημιουργήματα ἔβλεπε τὸν Δημιουργό

Συμπληρωματικὲς πληροφορίες, γιὰ ἐμπλουτισμὸ τῶν σκέψεών μου πού ἔκανα φεύγοντας ἀπὸ τὸ κοιμητήρι τοῦ Γέροντα ἰκείνη τὴ χρονιά πού συνοδός - Καθηγητῆς συμμετεῖχα στήν προσκυνηματικὴ ἐπίσκεψη στὸ νησί τῆς Ἀποκαλύψεως, μοῦ παρέχει ἔστω καί ἀργά, μὰ θετικά, ἡ ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ πρὸς ἐμένα τοῦ πανοσιολογιώτατου π. Παύλου, σὲ γραπτὴ μου παρράκληση νά μοῦ γράφει ὅ,τι ἄλλο γνωρίζει σχετικά μὲ τὴν «σταυροφορία» τοῦ Γέροντα γιὰ διάδοση τῶν δένδρων.

Γιὰ ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν, μὰ καί γιὰ προδιάθεση γιὰ μίμηση ἀντιγράφω: «... ὁ Γέροντας κατείχετο ἀπὸ πάθος γιὰ τὸ πράσινο, ἰδίως ἀγαποῦσε τὰ πεῦκα. «Καί τῶν πεύκων τὸ θρόϊσμα» ἔλεγε ὅτι «εἶναι δοξολογία πρὸς τὸν Δημιουργόν». Ἀπὸ τὴν φύση μετεφέρετο εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν. Στὰ δημιουργήματα ἔβλεπε τὸν Δημιουργό. Τὸ πράσινο τοῦ νησιοῦ μας, ἤμπορῶ νὰ πῶ, ὅτι ὀφείλεται στὸν ἀείμνηστο Γέροντα. Πολλοὶ τὸν εἰρωνεύονταν πὼς τάχα πεῦκα δὲν γίνονται στήν Πάτμο, ἐκείνος εἶχε τὸ πιστεῦμα του. Γι' αὐτό ἔκανε πρασιές καί μοίραζε πεῦκα. Στους ἐξομολογουμένους

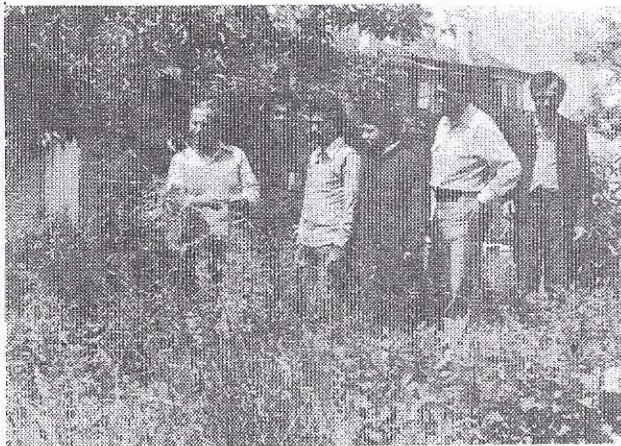

ἀντί μετάνοιες γιά ποιῶνες τοὺς ἔλεγε νὰ φυτεύουσι τόσα πεῦκα ἀνάλογα μὲ τίς ἀμαρτίες των. Καὶ εἶναι γεγο- νὸς ἐπειδὴ οἱ Πάτριμοι δὲν ἤξευραν νὰν τὰ πεῦκα τὰ ὀνόμαζαν «Ἀμφιλοχιάκα». Τὸ πράσινο τῆς Πάτριμου ὀφείλεται εἰς τὸν Γέροντα Ἀμφιλόχιον! Οἱ πλαγιῆς τῆς Ἀποκάλυψης, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας Δια- σωζούσης, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῦ Κουβαριᾶ πρασίνι- σαν χάρις εἰς τὸν ἀείμνηστο φίλο τοῦ πρασίνου... Ἐ- γὼ φύτευα, ἐκεῖνος τὰ πότιζε κι ὁ Θεὸς τὰ ἤϋξανε. Μακάρι νὰ εἶχαμε πολλοὺς φίλους τοῦ πρασίνου σὺν τὸν ἀείμνηστο, ἢ Πατρίδα μας δὲν θὰ εἶχε τὴ σημε- ρινὴ ἄψη τῆς καμμένης γῆς!» (Πάτριμος 22.6.1986).

Τὸ ἴδιο πιστεύω ἄς ἔχουν καὶ οἱ ἀναγνώ- στες μας

Θὰ ἐπαγαλάθω αὐτὸ ποὺ μοῦ ἔγραφε ὁ π. Παῦλος, «ἐκεῖνος εἶχε τὸ πιστεύω του», γιὰ νὰ παροτρύνω τοὺς ἱερωμένους μας νὰ ἔχουν τὸ «πιστεύω» τους καὶ σ' αὐ- τοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἀποστολή: διάδοσις δένδρων. Καὶ θὰ ἐπαγαλάθω ἀκόμα αὐτὸ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ π. Παῦ- λου: «μακάρι νὰ εἶχαμε πολλοὺς φίλους τοῦ πρασίνου σὺν τὸν ἀείμνηστο», ποὺ γιὰ μένα δὲν ἀποτελεῖ μόνον εὐχή, ἀλλὰ ἀπόδειξις ὅτι πολλοὶ ἱερωμένοι τὸν μι- μοῦνται. Καὶ ἐνδεικτικὰ, ἀναφέρω μαθητὴ μου, «μαθη- τὴ ὑπέρτερον τοῦ διδασκάλου», ὁ ὁποῖος ἔχει ἐγκατα- στήσει καὶ λειτουργεῖ μὲ τὴν εὐθύνη - προσωπικὴ ἐρ- γασία του θερμικήν σὲ Μοναστήρι καλλιτέρο ἀπὸ ἐ- κείνο ποὺ ἐστήσαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Θεσσαλονίκης γιὰ διδακτικοὺς σκοποὺς μὲ καὶ παιδαγωγικοὺς, γιὰ παρακίνηση - παρότρυνση.

Δὲν θὰ συνεχίσω μὲ ἄλλα παραδείγματα ἱερωμέ- νων μαθητῶν μου, ποὺ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τίς ἐλπίδες μου στὸν εισηγητὴ τοῦ μαθήματος τῶν Γεω- πονικῶν μαθημάτων Ἅγιος Νεκτᾶριος ποὺ ζητοῦσα τίς πρεσβεῖες του, πέτυχα νὰ τοὺς ἐμφυσήσω τὴν ἐμπρα- κτικὴ ἀγάπην τους πρὸς τὰ δημιουργήματα «τῆς Τρίτης Ἡμέρας».

Ἱεροσπουδαστὲς συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τους — συν- τάκτη τῆς παρόντος ἀρθροῦ— συνομιλοῦν μὲ τὸν ὑπεύθυνο τοῦ διακονήματος τοῦ δεινδροκομείου στὴν Ἱ. Μονὴ Φιλοθέου π. Μακάριο.

Ἐνα ἀκόμη παράδειγμα: Ὁ Γέροντας Γαβριὴλ

Θὰ τελειώσω ἀφιερώνοντας λίγες γραμμὲς σὲ ἕναν ἄλλο μακαριστὸ Γέροντα, τὸν «ὕψικισμο, ἀειθαλῆ καὶ κάρπιμο φοίνικα καὶ τὴν πολὺκλαδὸ κέδρον»⁴, στὸν Προ- ηγγούμενο Γαβριὴλ Διονυσιάτη, γιὰ νὰ ἐνισχύσω τίς προτροπὲς μου γιὰ τὴν στροφή πρὸς τὰ φυτὰ ἐνεργά, ὅπως ὁ πατρο - Κοσμάς τὸ ἐνωθε, παρωθέτοντας ἀπό- σπασμα ἀπὸ ἕνα γραπτὸ ἐγγχειρήμα μᾶς συνοπτικῆς παρουσίαισης, ἀπὸ τῆς σττήλης τοῦ «Ὁρθόδοξου Τύ- που» (ὁ Σεπτεμβρίου 1986), βιογραφικῆς σκιαγρά- φησις τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀγιορειτικῆς μορφῆς.

«... Ἡ ἐργασία του στὸν κήπο τοῦ μοναστηριοῦ ἤ- ταν πιὰ μόνιμη. Μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία, κατέβαινε καὶ ἀνέβαινε τὰ πεζούλια τοῦ κήπου, ποὺ μοιάζουν μὲ τοὺς κρεμαστοὺς κήπους τῆς Βαθυλῶνος, ἀκούραστος, νὰ σκάβη, νὰ φυτεύη, νὰ ξεδοτανίζη, νὰ ποτίζη. Καὶ ὅταν τελείωνε αὐτὴ τὴν ἐργασία, ἐπάνω στὴν πλάτη τοῦ ἡμίμου, πήγαινε στὸ μετόχι μας, τοῦ ἀγίου Ὁγου- φρίου, περισσότερο ἀπὸ μία ὥρα ἀπόστασις καὶ σὲ ὕψος 600 μέτρων, ἀνεβαίνοντας ἀπὸ ἕνα ἐλικοειδὲς λιθό- στρωτο. Καὶ ἐκεῖ, νὰ ἐπιμεληθῆ τοὺς κήπους, νὰ φυ- τέψη κρεμμύδια, πατάτες, καὶ ντομάτες, νὰ κλαδέψη τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, ποὺ πολλὰ ὁ ἴδιος ἐφύτεψε, ἢ νὰ συλλέξη τοὺς καρπούς...»⁵.

Ἐπειδὴ τὸ κείμενο μιλάει ἀπὸ μοναχὸ του, φοβᾶ- μαι ὅτι θὰ ζημιώσω τίς παιδαγωγικῆς του προσεκτά- σεις γιὰ τὸν κάθε ἀναγνώστη, καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρή- σω καμμιά προσπάθεια γιὰ σχόλια. Μόνον θὰ δανεισθῶ τὴ φράση: «... νὰ ἐπιμεληθῆ τοὺς κήπους, νὰ φυτέψη κρεμμύδια...» ποὺ ἴσως «σκανδαλίσαι» κάποιον μὲχρι ποὺ καὶ νὰ μειδιάσει στὴν προσπάθειά μου νὰ «προβάλ- λω» τὸ φύτεμα τῶν κρεμμυδιῶν. Ἀλήθεια. Ἐνας ἱερω- μένος τί ἔχει νὰ «κερδίσει»;

Ἀλήθεια, σὰς διαβεβαίω, παρὰ πολλὰ. Καὶ τοῦ συνιστῶ ἂν ὑπηρετεῖ σὲ ἐνορία (μὲ καυσάερια καὶ ται- μέντα) ποὺ δὲν δρῖσκει χῶρο στὸν περίβολο τοῦ Ναοῦ νὰ φυτέψαι κανὰ - δυὸ βολβούς, ἄς χρησιμοποιήσαι ἕνα κονσερβοκούτι ποὺ νὰ τὸ γεμίσει μὲ χῶμα καὶ μέσα σ' αὐτὸ νὰ θάλλει ἕνα κοκκᾶρι. Νὰ τὸ φροντίζη. Καὶ κάθε πρᾶτ, ὅπως ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος, προτοῦ νὰ πάει γιὰ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, πήγαινε καὶ ἐσκαβε γιὰ νὰ βοηθηθεῖ ἀπὸ ὅσα γύρω του τὸν προέτρεπαν νὰ προσευχηθεῖ ἐνθερμα, νὰ παρακολουθεῖ τὴν αὐξηση τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν συγκέντρωση τῶν «ἀποθησαυριστικῶν» οὐσιῶν ποὺ συγκεντρώνονται ἀπὸ τὸ φυτὸ, διαλέγοντάς τες ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ μεταποιοῦμέντες τες σὲ τόσες καὶ τόσες ὀργανικῆς οὐσιῆς, θέμα γιὰ στοχασμοὺς, συγγο- νίσεις καὶ μεταφορὰ σὲ σφαῖρες θαυμασμοῦ γιὰ ἐξῆ- μνηση καὶ δοξολογίες!

Νομίζω ὅτι τὰ ὅσα ἔγραφα ἀπευθύνονται καὶ σὲ ὅλες ὅσες φοροῦν ράσο καὶ ἀφιερωμένες ἀφοσιώνονται καὶ στὴν καλλιέργεια φυτῶν. Καὶ γνωρίζω πολλὰ γυ- ναικεῖα Μοναστήρια, ποὺ ὑποδέχονται τοὺς ἐπισκέπτες τους ἀνθοστολισμένα μὲ ἐτήσια λουλούδια, μὲ ἐγυπω- σιακῶν σχημάτων καλλωπιστικούς θάμνους, καὶ δια- κοσμητικὸτητα ἀναρριχώμενα φυτὰ. Ἀκόμα καὶ μὲ καλὴ κατάστασις δεινδροκλήπου.

Μὲ τίς εὐχὲς τῶν Γερόντων, καὶ τῶν Ἀγίων ποὺ

προανάφερα και όλων όσων έχω στο νου μου, ως φροντίσουμε ό καθένας όπως νομίζει να προγραμματίσει μελλοντικές του «έξορμήσεις» για διάδοση των φυτών, με κίνητρο την επιδίωξη για «συνεργασία» στο όλον έργο του Δημιουργού και Πλάστη μας, της Τριαδικής Θεότητος, που από αγάπη και μόνον μ'ας προετοίμασε τον «θαυμαστό κόσμο του πράσινου».

Τελειώνοντας, παρακαλώ τους αναγνώστες, να μου γράφουν και όσα γνωρίζουν για ίερωμένους που έχουν να παρουσιάσουν παρόμοιες «έπιτυχίες» με τις προαναφερθείσες. Θα συμβάλλουν σε μία προσπάθεια προβολής του έργου των κληρικών μας. Φωτογραφικό υλικό θα βοηθήσει πολύ στην έκδοση εργασίας που έχει προγραμματισθεί και προετοιμάζεται. Οι αναγνώστες μπορούν να ταχυδρομούν ό,τι σχετικό στη διεύθυνση του περιοδικού «Εκκλησία», Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Αθήνα, για τή στήλη «Πνευματική Γεωγραφία».

1. Με σύνθημα την πιο πάνω σοφή ρήση του «Πατρο - Κοσμά» δημοσιεύεται ένα άρθρο μου στο περιοδικό «Άγροτικός Συνεργατισμός» με τίτλο: "Όλοι μας να φυτεύσουμε δένδρα, που τό απευθύνω στους εκπαιδευτικούς, στους κληρικούς, στους μικρούς ήγήτορες των άγροτικών περιοχών και προς κάθε έλληνίδα.

1α. Σημείωση του επιμελητή της στήλης: Στο σημείο αυτό επιθυμώ να παραπέμψω σε μία δακτυλογραφημένη φροντιστη-

ριακή εργασία του συνταξιούχου γεωπόνου φοιτητού μας, τότε, του Τμήματος Ποιμαντικής, και τώρα πτυχιούχου Ζήση Θ. Αρζίκη, 'Η Γ ε ω π ο ν ί α από τὰ θεόπνευστα και ιστορικά εκκλησιαστικά διέβλια και ή προσφορά αυτής στην κατανόηση του Λόγου του Θεού από τον άνθρωπον, 'Αθήνα: 1984, 38σ. (Α.Μ.Σ.).

2. Το απόσπασμα αυτό μαζί με τὰ άλλα που ακολουθούν στην παράγραφο αυτή προέρχεται από τό κεφάλαιο «'Ο Γέροντας 'Αμφιλόχιος και ή αγάπη του προς τὰ δένδρα» του διέβλιου του π: Παύλου Νικηταρά, 'Ο Γ έ ρ ο ν τ α ς 'Α μ φ ι λ ό χ ι ο ς Μ α κ ρ ή ς. Μία σύγχρονη μορφή της Πάπμου (1888 - 1970), 'Αθήνα, 'Εκδ. «'Επτάλοφος», 1984, σ. 54 - 56. Από τό εξώφυλλο προέρχεται ή φωτογραφία του Γέροντα που δημοσιεύουμε.

3. Την ημέρα που τέλειωνα αυτό τό άρθρο, συνάντησα στην 'Αθήνα, στην «'Εταιρεία Φίλων του Λαού», τον π. Παύλο Νικηταρά και μου επιβεβαίωσε ότι την ημέρα που κοιμήθηκε ό Γέρον 'Αμφιλόχιος, ξεράθηκε τό παύκο, ό «πρωτογυιός» του!

4. Σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του Καθηγουμένου της 'Ι. Μονής Γρηγορίου 'Αρχιμανδρίτου π. Γεωργίου (Καφάνη) στον επικήδειο που εξεφώνησε την ημέρα της κοιμήσεως του μακαριστού Γέροντα Γαβριήλ, στις 25 'Οκτωβρίου 1983. Βλ. περιοδική έκδοση «'Ο 'Όσιος Γρηγόριος» περίοδος Β', άριθ. 9, 1984, σ. 3 (ό λόγος περιέχεται στις σ. 3-5).

5. Συντάκτης της σε συνέχειας βιογραφίας του «'Ηγουμένου Γαβριήλ Διονυσιάτη (1886 - 1983)» είναι ό λόγιος αγιορείτης μοναχός π. Θεόκλητος Διονυσιάτης.